

Общественно-политическая газета
Ханты-Мансийского автономного округа – Югры

ХАНТЫ ЯСАН

26 января 2017 года

www.khanty-yasang.ru

№ 2 (3470)

Основана 1 ноября 1957 года

У. Данило верум хур

Раиса Петровна Загородняя Сүмәтвошн вәд. Лұв ар ол культура верәт тувман рәпитл. Тәм ими йис ханты мир вәлупсы па арәт, моньшәт яма вәлдә. Лұв каркама оса верәт тувман рәпитмәд пәта «Югра лыднуптәты» тәхийн кәпәртты кәщайтн «Признание» немуп мевд посн катлуптәсы.

Тәм номерән лұнтаты:

3-4

Округ
департаментәт
кәщайт путәртсәт,
хутыса 2016-мит
олн рәпитсәт

6

Мария Ользина
«Ханты ясан»
газетайн
1960-мит оләтн
рәпитәс

7

Айкеләт әкәтты
ёх мойлупсәтн па
ишәкты
непекәтн мәсыйт

9

«Ханты именән
уяң вәлупсы»
немпи емәңхәтл
мәнәс

13

Ёмвошн рәт
ясәт па йис
вәлупсы тәты
верәт хұват
мирхот вәс

Ван хӑтлуп тыдӑшн Ёмвошн РИЦ «Югра» тӑхийн Югра мӱв Росгвардия кӑща хӑ Е. Федоткин пидӑ вӑйтӑнтупсы вӑс.

Росгвардия ӑх олдӑн

Ияха ӑктӑшум хӑннехуятӑт елпийн йилуп тӑхи кӑща тӑмиты лупӑс:

— Вӑн кер тыдӑш ветмит хӑтӑдн 2016-мит одн «Российской гвардия» олдӑн закон версы. Ши ут хӑватн мӱң хушева вневедомственной охрана па лицензионно-разрешительной, ОМОН, СОБР па министерство внутренних дел арсыр тӑхет дундӑт па ияха рӑпитты питлӑт. Россия мӱв Президент Владимир Путин щит пӑта йилуп поступсӑт дӑшӑтӑс, мӑта непекӑт хуши ӑш пос пунӑс па партӑс мӱңев Российской национальной гвардия щирн рӑпитты. Лӱв закон щирн хӑншум вӑн непекӑд унтасн Росгвардия ӑх тӑмхӑтл шеңк вещката па тӱңширӑна кашӑн вер верлӑт. Тӑп тӑта мосванӑн Российской национальной гвардия рӑпитты щирӑт Россия мӱв луватн па мӱң хушева, Уральской федеральной округӑн, вӑн кӑщайтн вантсыйт па арталӑсыйт.

Тӑмхӑтл рӑхл лупты, хути Югра мӱвн Росгвардия хуши ям ар хӑннехӑ ияха ӑкӑтсӑв. Министерство внутренних дел тӑхи эвӑлт хӑннехуятӑт тӑта рӑпитты питлӑт, арсыр машинайтн, пурмӑсӑтн па вӑлты хотӑтн ищи мӑсыюв. Российской национальной гвардия ӑх округевн вӑлты хуятӑт вӑлты-холты щирӑт давӑлды веритлӑт.

Е. Федоткин путӑртӑс, хути дыв хушеда рӑпитты хӑннехуятӑт Уральской федеральной округ Российской национальной гвардия кӑщайн ишӑк-сыйт, дыв Екатеринбург вошн мӑнум вудаң ванлтупсы пурӑйн кимит тӑхия кӑсупсийн юхӑтсӑт.

Владимир
НОСКИН

Округ кӑщайт мирхот

Ас хӑлды тыдӑш 19-митн губернатор не Наталья Комарова округ кӑщайт мирхот тӑс.

Тӑмхӑтл ай тӑсы, муй щирн тӑняд округ кӑщайт рӑпитсӑт. Округ кӑща дӑңкӑр хӑ Павел Сидоров лупӑс: «Отчӑт непекӑн хӑншман, муй кӑщайт версӑт, дӑлн округ вӑлупсы ям ат вӑс».

«Югра дыднуптӑты» тӑхи кӑща не Людмила Алфӑрова лупӑс, муй 2017-мит одн верты мосл. И вер — щит дӑлн ӑнтӑ тӑп вӑт кӑртӑтн сема питум нявремӑт пӑты ӑңкет-ӑшет ипӱш мӑты вух ӑша холумсӑт, кӑртӑтн, ай вошӑтн вӑлты мира ши вух ищи мӑты мосл. Кимит вер — щит ЗАГС хуша ямсыева нух вантты, яна муй ӑнтӑ ими-ики — шуши мир эвӑлт. Вантӑ, щимӑш вер вӑл, па мир эвӑлт итӑх хуятӑт вельщи сема питум нявремӑла «Свидетельство о рождении» непекӑ хӑнты, вухаль па юрн мирӑт немӑт хӑншлӑт, щит вер хӑн? Ши верӑн кӑщайт тӑм одн нух вантты питлӑт.

Мирхотн уша йис, округевн научно-технической развитие фонд пӱншлы. Округ ванлтӑты па айлат верӑт тӑты департамент кӑща не Любовь Ковешникова лупӑс: «Ши тӑхия округ ӑшколайт дундӑт. Щӑта научно-технической верӑт тӑты питлӑйт па округ кӑщайта хӑншты, муй ши вер ӑхтийн Югра мӱвевн верты мосл».

Вӱна тыныты щирӑт арталӑсӑт

Ас хӑлды тыдӑш 12-мит хӑтӑдн Ёмвошн Общественной палата ӑх мирхот версӑт. Ши тӑхи кӑща не Ирина Максимова лупӑс, муй щирн Йилуп ола питум олдӑн хӑтлӑтн дыв Сӑрханд вошн вӑлты лапкайтн вӱна тыныты щирӑт арталӑсӑт.

Лӱв ясӑндал эвӑлт уша йис, хути тӑм йисн округев правительства кӑщайт арсыр тынесты тӑхета шеңк яма нӑтлӑт. Тӑмхӑтл дӑшӑтум мирхотн оса тӑхет кӑщайт немасыя Югра мӱвевн вӱна тыныты щирӑт арталӑты олдӑн путремӑты питлӑт. Вантӑ, округевн верум поступсы хӑватн вӱна кашӑн хӑтл яртӑяңмит щос вӱш эвӑлт па етна пелка нивӑл-

Л. СПИРЯКОВА ВЕРУМУХУР

Василий Молданов хӱл велпӑслал

Тӑмхӑтл округ кӑщайт мирхотн уша йис, муй арат хӱл велпӑслӑты рӑхл. Мӱв-авӑт верӑт тӑты департамент кӑща хӑ Евгений Платонов ай тӑс, тӑм одн шуши мир эвӑлт 1836 вохты непек юхтӑс, дыв 64 тонна арат хӱл велпӑслӑты веритлӑт. Мосл лупты, тӑняд юхи хӑшум 40 ол мӑр шеңк ар хӱл велсы — 16700 тонна арат.

Кӑща мирхотн путӑртсы, ху-тыса мир ямӑлды вер щирн Россия мӱв хон икев партупсы тӑлы. Округ мир ямӑлды вер тӑты департамент кӑща хӑ Алексей Добровольский лупӑс, юхи хӑшум хӑлум ол итӑх пӑльницайт ияха кӑратсыйт, щирн сыры 114 деккар хот вӑс, ин 96 хӑшӑс.

Людмила СПИРЯКОВА

мит щос вӑнта хӑннехуятӑта тыныты веритлӑт. Тӑп итӑх вошӑтн вӑлты лапкайтн лӱв леваса ӑтл-хӑтл ед тыныла.

Щит пӑта тӑм мирхотн нумӑс версы, муй щирн вӑн па айшӑк лапка пӱншум кӑщайт пидӑ вӑйтӑнтыйлды па путремӑты, дӑлн дыв леваса вӱна ед па ал тынысӑт. Ин елды педы округев мӱв луватн вантты оса тӑхет немасыя рӑпитты питлӑт. Кашӑн хӑтл мӑр Югра ай кӑртӑтн па вӑн вошӑтн ши ӑхлӱв полиция пидӑ вӱна тыныты лапкайт ямсыева арталӑты вӱянтлӑт, дӑлн дыв ӑн мосты пурӑйн леваса вӱна хӑннехуятӑта ад тынысӑт.

Владимир ЕНОВ

Ас хадты тыдәш 16-мит хәтәдн социальной развития департамент көшә не Мария Краско ай павтәс, хутысаты дыв 2016-мит одн рәпитсәт. Лұв лупәс, дыв ар ширн мира нәтләт: нұша җәхә вух мийләләт, пирәш, мәшәң па шөкашты хуятәта унтас верләт, нявремәта рұтышупсы ләшәтләт.

Югра хуши ар нәтәсты тәхи

Мослупты, ши хот рәпатнекәт оса тәхет па предпринимателят пида рәпитләт. «Юграйн сыры иты мет ар рәпата хот җәх хәннехәйтә нәтләт. 2016-мит од питумн округев хұваттын 24-кем тәхи мира нәтсәт, од сухәнтум пурайн шимәш тәхи 85-кем араттыя йис», – лупәс М. Краско.

Мәшәң па пирәш җәх, шәдта наркотикәта кетумты хәннехәйт сертификат немуп непекн мәдәйт. Шит унтасн дыв мосты ширн нәтләйт па лекшитләйт. Ши вер пәты департамент вух сухуптәл, негосударственной тәхет рәпата верләт. Иса атәлт хәшум пирәш хуятәт иши нәтләйт, дыв пәтәда кашәң муниципалитет хуши хота вұты семьяйт вәдләт. Мәшәң нявремәт нух тұңматтыя

Нижневартоск, Ёмвош, Советской па Пыть-Ях хуши лекшитты хотәт пұншыйт. Вудаң Отечественной далын даясум җәх, далә хәрн па шит сухәнтум юпийн әнтәма ювум хә хуят имет иши унтас вантләт. Тәняд и шураә мултас шимәш нехә хотләд нух ләшәтты вухн мийләсыйт. Шимәш нәтупсы тәм йисн даясум җәх иши мәсы.

2017-мит одн социальной развития департамент рәпатнекәт елды предпринимателят пида рәпитты питләт, дыведа ихушәң социальной услуга немуп вер мәләт. 2018-мит од сухәнты пурайн шимәш мир нивдхушәң социальной рәпата верты питләт.

Реональда ОЛЬЗИНА

Хутыса округевн культура верәт ләшәтсыйт

Тәм ванән Югра мұв дуваттынн культура верәт тәты департамент тәхи көшә не Надежда Казначеева айкеләт әкәтты хуятәт пида вәйтантадәс, дәдн ай тәты, муй ширн округевн культура верәт ләшәтләйт.

Тәмхәтл Югра мұвн культура верәт тәты 443 тәхи рәпитәл. Ши күтн 229 киникайт лұңәтты хот, 107 культурной па рұтышәты ширәт тәты тәхи, нивд театр хот, 33 йис пурмәсәт әкәтты па шавиты тәхи, хәдум якты-ариты верәт вантәты вән хот, хәдум культура верәта вәнтәты тәхи, 52 сыр-сыр творчества ширәта вәнтәты хот па па утәт.

Ияха лұнәтты ки, тәта 11767 хәннехә рәпитәл. Шит вән диплом непек тәйтты 7273 җәх па айшәк диплом пида 4494 хуят.

2016-мит од 11 тыдәш мәр округевн 15848 арат якты хәрәт, вәйтантаупсәт, кәсупсәт па па ар-сыр верәт ләшәтсыйт. Ши күтн 200 – шит мұвтел, российской па округ ширн. Мәнум од киньша шит нивд процента аршәк.

Югра мұв арәң-якәң җәх 406 кәсупсәта па якты хәрәта яңхсәт

па 1118 арат Гран-При, I, II па III степень Лауреат немпи диплом непек җәша павәтсәт. Мұң увәс җәхлұв эвәлт шит Сұмәтвош район Тәкәң «Ас неңәт». Дыв Миасс вошн Бажовской ариты па якты Россия мұвтел хәрн лауреата йисәт. Ас-угорской «Хәтл» немпи театр җәх па хон пеләк Финляндия мұва Хельсинки воша яңхсәт. Шәта дыв «И дольше века длит-ся день» немпи хәр вантәсәт. Красноярск воша айлат җәх күтн кәсупсыя яңхсәт па «Дети неба» этнхот мира вантәсәт. Йошкар-Ола вошн финно-угорской театр җәх күтн кәсәт па диплом непек җәша вұсәт. Мосл ястәты, мұң увәс җәхлұв арсыр культура верәт тәты тәхетн рәпитләт, дыв ишиты ям арат сыр-сыр ишәк непек җәша павәтләт.

Ирина САМСОНОВА

ЖКХ олаңән путәртәс

Ас хадты тыдәш 13-мит хәтәдн Югра мұв правительства хот йитн округев жилищно-коммунальной па энергетика верәт тәты департамент көшә хә Егор Ковальчук тәм мәнум 2016-мит од мәр дыв хушәда рәпитты хәннехуятәт верум рәпатайт олаңән путәртәс.

Шиты тәм одн дыв 501 ар йитпи хот йидпатсәт. 50 ар йитпи хот хәшәс ләшәтты па ши утәт ай кер тыдәш сухәнты вәнта па вердыйт. Йидпа юхтум 2017-мит одн ЖКХ па энергетика верәт департамент Югорской фонд капремонта пида план ширн 412 ар йитпи хот йидпатты питләт. Ши рәпатайт ләшәтты пәта арат-телн 3,8 миллиард шойт вух мосмитл. Тәдәнтелн хәдум од мәр ияха ки вұты, шит округев дуватн 1200 катрая ювум ар йитпи хот йидпатты мосл.

Шимәш вудаң вер пәта 11 миллиард шойт вух мәнәл. Шит иса хотәң көшәйт эвәлт әкәтты па «Югорский фонд капремонта» вухәт.

Тәм юхи хәшум од сұс вұш эвәлт катра хотәт йидпатты ширн юхәтты хуятәт кәт пұш рәпата ширләд округев ЖКХ па энергетика департамент эвәлт арталәдыйт. Дыв вешкәта па яма рәпитты веритләт ки, ши пурайн вельши катра хотәт йидпатты вұдыйт. Вера ар рәпата «Югорский фонд капремонта» хәннехуятәт ләшәтләт. Дыв округевн вәдты катрая ювум хот көшәйт, ар йитпи хотәт йидпатты хуятәт па муниципальной тәхет пида арсыр верәт тұңши-рәңа па вешкәта ләшәтләт, дәдн ши унтасн кашәң вер яма па тәса елды ат тывәс.

Жилищно-коммунальной па энергетика верәт департамент көшә хә Егор Ковальчук путәртәс, хути итәх иса катрая ювум хотәтн вәдты Югра мұв хәннехуятәт федеральной бюджет вухәт унтасн лыпәт хойты тыдәш олаң хәтл вұш эвәлт 2017-мит одн йидуп хотәта каслуптәдыйт.

Вениамин ЕНОВ

Рэпата тэхет олаңан

Там ванан округев правительства хотн Югра мўв хўваттыйн рэпата маты тахи кэща хё Алексей Варлаков айкел акатты хуятат пида вейтантылэс, дэлн ай теты, муй ширн мўн хуцева рэпата верат манлат.

Кэща икев яснэт ширн, 2016-мит одн рэпата верат ишиты яма вантман тайсыит. Щит паты Россия мўв луваттыйн округев юхи хашум олат иты рэпата верат ям тахийн вэлдат.

Щи тумпийн государственной поступсы ширн нётты вер унтасн Югра мўвева па вошат

эвэлтвэлты-холты 3250 ханнехэ юхтас. Лыв кўтэлн вэн непек тайты 30 мултас процента рэпатнек, айшак диплом непек тайты ёх – 60 мултас процента арат. Щит мўв илпи питы вуй па газ вўты ёх, хотат омастыхуятат, нявремат вэндтаты имет па икет, хот па вент вой ямалты

ёх, карты ёхадн янхты хуятат.

Щадта 2012-мит од вўш эвэлт округев хўваттыйн рэпата каншты тэхетн ханшанышум ёх эвэлт дыв саттэда яма арсыр верат пўншты питсат. Щиты 2016-мит одн лўв саттэда вер пўншты щира 495 ханнехэя нётупсы вух ёша масы. Лыв эвэлтэда 64 хуят елды рэпитты щира 124 ханнехэ паты рэпата тэхет пўншсыит.

Щи тумпийн Югра мўв рэпата маты тахи

ёх кәши-мәш тайты хуятат пида яма рэпитлат. Манум одн мәшмәлтум мир паты 6860 арат рэпата тахи маты веритсы. Щи эвэлт 5108 ханнехэ рэпитты питас, 1755 хё муй не паты рэпата па вэл.

Округ луваттыйн рэпитты ёх профсоюзат кэща Федор Сиваш вейтантупсыйн лупас, ху-ты мет сыры мосл, дэлн кәши-мәш тайты хуят шимла ат йис, щит паты рэпата тэхет мет яма вантман тайты па тәса лэщатты мосл.

Ирина САМСОНОВА

Ханнехэ вэлупсы давәлман вэлдат

Ас хадты тыдәщ 16-мит хәтәдн Ёмвошн правительства хот йитн мир вәлупсы давәлты департамент кэща юкана вәлты хё Ярослав Чубаров там манум одн дыв хуцева верум рэпатайт олаңан айкел верас.

Я. Чубаров лупас, ху-ты там юхи хашум од мәр дыв ёхлад тўнши-раңа па вешката йилпа округев луватн кэщайтн лэщәтум поступсы хўватн рэпитсат. Щимәщ вудаң вер немасыа тә-мәщ немн рўщ ширн немәтсы, щит «Защита населения и террито-рий от чрезвычайных

ситуаций, обеспечение пожарной безопасности в Ханты-Мансийском автономном округе – Югре на 2016 – 2020 годы».

Округев йилдуп государственной поступсы ямсыева па тәса лэ-щәтты пәта Югра мўв кэщайт араттелдн 2,3 миллиард шойт вух

айлтыева есәлты вўт-щәлдат. Мир вәлупсы давәлты тахи ёхлўв там од суханты вәнта рэпатайдал кашәң тә-хийн худыева етшуп-тәсәт.

«Центроспас-Юго-рия» хуши вәлты хәнне-хуятат округев луватн арсыр вевтам верат тўнматсат. Там пўш сыр-сыр тўт хәрәтты тә-хета, ёшәтн машинайт ияха хоюм пурайтн, хән-нехэ вәнтән вәтшум кў-тәтн муй юханәт йиң-ка питум щосәтн иса

щи ёхлўв иши кўрўмн юхтыйдсәт па кашәң нўша верн вудаң унтас тәсәт. Юхи хашум одн тәп дыв рэпатаед пә-та тўтн питум вәнтәт 4,5 процента, сыр-сыр тәхетн әнтәма ювум хәннехэ 7,5 процента шимла йис. Мосл луп-ты, хуы там од мәр «Центроспас-Югория» рэпатнекәт арсыр вев-там верат эвәлт мўң округев луватн 298 хуят араттелдн давәлсәт.

Владимир ЕНОВ

Янхты ёш вантман тайлат

Ас хадты тыдәщ 13-митн Югра мўв правительства хотн янхты ёшәт вантты департамент кэща хё Валерий Фомагин тәнял рэпатаед олаңан айкел тәс.

Лыв «Развитие транспортной системы Ханты-Мансийского автономного округа – Югры на 2016-2020 годы» немпи поступсы ширн рэпитлат. В. Фомагин лупас: «2016-мит одн тухләң, тўтәң хопәтн, автобусәтн янхты ве-ра 1,8 миллиард шойт субсидия вух масы. Щи

нётупсы вух унтасн янхты вер паты билетәт тын 68,4 процента ая йис».

Кэща хё ясәң ширн, тәнял «Управление транспортом» немпи вер лэщәтсы. Щи ут унтасн кашәң хуят веритәд вейтты, муйсәр па хута автобусәт янхләт, муй тын билет тайл па па

верат олаңан. Там одн ши вер ямсыева рэпит-ты питл. 2017-мит одн шәта тухләң, тўтәң хопәт па карты ёш хўват тўтәң тўйт янхты вер олаңан уша верты рәхл.

В. Фомагин лупас, хуы там тәд мўң ху-цева «Аэрофлот» компания ёх рэпитты питлат.

Тәнял 30 километра кев ёш пўншсы, 28 верста кев ёш йилпатсы. Щи тумпи Сәрханл вош мухадая 1,093 верста

кев ёш талсы, Советский вош эвәлт Ловинской немпи питы вуй вўты тахи вәнты 30 километра па Игрим вош эвәлт Ным Нярьёх кәрт вәнты 10, 675 километра кев ёш йилпатсы, ши тумпи 17,402 километра па кев ёшәт версыит.

Валерий Фомагин ясәң ширн, там одн иса однитум ёшәт етшуп-тәдйит.

Людмила СПИРЯКОВА

Емӑң тӑхет нух хӑншты питсыйт

Тӑняд ван хӑтлуп тыдӑшн Ӗмвош округ губернатора нӗтты хӑ Геннадий Бухтин мирхот верӑнтӑс, щӑта нух вантсы, хутысаты 2016-митолн культурной наследия немуп вер дӗщӑтсы.

Лӱв лупӑс, правительствеав ӗх па мӱвев кӗща не **Н. Комарова** нӑмӑслӑт, хуты мир иньщӑсты вӑнты мӱвӑт-автӑт «достопримечательный» немн алыты иса ӑн рӑхд: «Хӗт од юхды шуши мир культура па катра йис пурмӑсӑт вӗдты тӑхет тӑмитсаты давӑдты пиш ӑнтӑм вӗс. Щит пӑты ӗмӑщ тӑхет верты

питсӱв. Тӑп шуши ӗх ӑн вӗдӑт, муя щитӑт мослӑт. Щит уша йис, хӑн Тӑрум дор нух давӑдты мӱва версӱв». Хотӑт, кев хурасӑт па мӱвӑт-автӑт давӑдты тӑхи кӗща А. Кондрашев иши щит олӑнӑн лупӑс: «Тӑм пӱш «Эвут Рап» па «Эвыт Ики» тӑхенӑн олӑнӑн сайтӑт хӑншсӱв, дӗдн Варьӗган па Юбилейной хуши вӗдты мир щит олӑнӑн юхды ат хӑншлӑт. Ар хӑнты щит пурайн лупсӑт, муй пӑты щӑта хӑншлӑтн, хута ӗмӑщ пайт вӗдлӑт?».

Г. Бухтин нӑмӑсл, нух давӑдты мӱвӑт олӑнӑн мет ар хуята па арсыр рӑпата хотӑта ай павӑтты мосл,

«Спасение Югры» па российской Увӑс мирӑт ассоциация щит олӑнӑн иши хӑншты мосл. «Ассоциацият ӗх иши ат вӗдӑт, муй пӑты щит тӑхет верлӱв. Щит олӑнӑн Россия па па хон пелӑк мира путӑртты мосл. Дыв ат вӗдӑт, хутысаты шуши мир вӗдлупсы Юграйн вӑнхлӑды. «Спасение Югры» хуши 3200-кем хуятвӗд, дыведа партты мосл, дӗдн нух давӑдты мӱвӑт олӑнӑн мира ат путӑртлӑт», — нӑмӑсл Г. Бухтин. Щӑлта щит олӑнӑн образования департамента, Югорской, Нижневартовской па Сӑрханл университетӑта непеке китты партӑс, дӗдн щит мӱвӑт олӑнӑн айдат ӗха ӑшколайн ай ат павӑтды.

Елды **А. Кондрашев** лупӑс, 2016-мит одн Государственной реестр немуп непека «Нумто», «Эвут Рап» па «Эвыт Ики» немуп тӑхет хӑншсыйт. Щит унтасн Тӑрум дор па катра йис пурмӑсӑт кӑншты мӱвӑт нух давӑдты питсыйт. «Эвут Рап» хуши Аган юханӑн вӗдты ӗмӑщ тӑхет, йис пурмӑсӑт вӗдты мӱвӑт па вой-хӱд вӗдпӑслӑты тӑхет интум яма тӑйты питдыт. «Эвыт Ики» тӑхийн реп па йис пурмӑсӑт кӑншты мӱвӑт давӑддыт. Мослупты, щитӑт нух давӑдты тӑхи немн пунты едпийн Нуви сӑнхум, Сӑрханл па Нижневартовской районӑтн щит олӑнӑн мир иньщӑсы. «Федеральной поступсы вӱраӑн хӑннехӑйт па рӑпата хотӑт иньщӑсты ӑн мосл. Ищипа щит олӑнӑн шуши ӗх иньщӑслӱв. Мӱң нух давӑдты мӱвӑт-автӑт яма тӑйты дӑңхалӱв,

иши кӑмн питы вуй ӗша павӑтты мосл. Вантӑ, щит унтасн ар вух кӑсна холдмтды», — лупӑс А. Кондрашев.

2017-мит одн мӱвӑт-автӑт, хотӑт па па утӑт давӑдты верелды дӗщӑтты питды. Щит нумӑсн и шурӑс мултас югорской тӑхи государственный реестр немуп непека хӑншды па 415-кем тӑхи вӗдты мӱв артадӑды. 2020-мит од вӑнты шуши мир ӗмӑщ пайт хулыева и непека хӑншдыт.

Культура департамента хне **Н. Казначеева** ай павӑтс, Концепция непеке унтасн хӗдлм хот нух йидпатсы. Щит Свято-Троицкой Тӑрум хот (1765) Октябрьской вошн, Вознесения Господня (1835) немуп Тӑрум хот Горноправдинской кӑртӑн (Ӗмвош район), П.А. Кайдалов хот Нижневартовской районӑн Ларьяк кӑрт хуши па К.В. Добровольской хот Сӱмӑтвошн. Интум Вознесения Господня па Свято-Троицкой Тӑрум хотнӑн мир пойкӑщӑтыпитлӑт. П.А. Кайдалов па К.В. Добровольской хотнӑн хуши музейнӑн пӱншлӑйӑн.

Елды щит не лупӑс, арсыр вер кӱтн 2017-мит одн мӱвев вӗдлупсы олӑнӑн научной киникайт етлӑт. Щит тумпи хӑнты ӗмӑщ тӑхет олӑнӑн непеке есӑлды, рӱщ па шуши мир хотӑт олӑнӑн непеке етл, щӑлта археология пурмӑсӑт олӑнӑн хурамӑн киника верды. Щитӑт тухӑдпи Юграев культура олӑнӑн уша верты тӑхи щӑха пӱншды.

**Реональда
СУРЕЙСКАЯ**

ВӒЯТН ЩИ ОЛӒӒӒН

2002-мит одн "Об объектах культурного наследия (памятниках истории и культуры) народов Российской Федерации" немуп поступсы етӑс, дӗдн щит унтасн мостӑн тӑхет давӑдты. Щит кеша 2006-мит одн "О сохранении, использовании, популяризации и государственной охране объектов культурного наследия в Ханты-Мансийском автономном округе - Югре" немуп непеке есӑлды. Щӑлта Концепция немуп непеке хӑншсы па «Служба государственной охраны объектов культурного наследия» немуп тӑхи пӱншсы. Мӱвӑт-автӑт, катра йис хотӑт па кев хурасӑт давӑдты вера «Развитие культуры и туризма в Ханты-Мансийском автономном округе-Югре на 2016-2020 годы» па «Социально-экономическое развитие народов Севера в Ханты-Мансийском автономном округе-Югре на 2016-2020 годы» непекеӑн рӱвн касна ӗвӑлт вух мӑды.

Интум Югра мӱвн 988-кем федеральной нух давӑдты тӑхи, 136-кем Ас мӱв тӑхи, ярхӑс кӑртӑн па вошӑн тӑхи вӗдлӑт, щӑлта нӑд шурӑс мултас памятник вӗд. «Единый государственный реестр объектов культурного наследия народов РФ» немуп непека хӑс нӑд югорской достопримечательной тӑхи нух хӑншсы, щитӑт кӱтн дапӑтхушӑн ӗмӑщ тӑхи. Щит «Священное озеро Имлор», «Священное озеро Еманглогор – Балбанты», «Нех Урий», «Святилище Нӗр-ойки и Чохрынь-ойки на озере Турват», «Священная территория Йим Воч Ими», «Священное место Воки рӑп» немуп тӑхет па па утӑт.

Әм щорхатты олаңан ханшас ки, әмн авас

Щиты Мария Ользина ханшум путәр олаңан Таисья Себунова путәртәс. Тәм одн «Ханты ясаң» газетаев 60 ол постаты паты мұң елды мет сыры тата рәпитум әх олаңан ханшлұв. Тәмхәтл ма Мария Ользина олаңан ханшлұм, лұв 1960-мит олатн ханты газетайн па радивайн рәпитәс. Ма лұв пидәда 2005-мит одн вәйтантайдсум, лұв щитәдн 65 ол постәс.

Л.К. Зубакина, Р.К. Слепенкова па М.С. Ользина 2002-мит одн

Мария ладь едпийн Сұмәтвош район Щуйл кәртән сема питәс. Ащел Степан Васильевич Ользин Ёмвошн тынесты вера вәндтәйдмалд юпийн тынесты, Касум вүдең совхозн вух мәты, вүдәт лұңатты хәя вәс. 1941-мит одн лұв дала тәсы, юхды мәшәңа керләс. Ладь олатн әңкел Анна Семёновна нявремлад пидә рәт Сүри кәртәла мәһәс, щит Түкъякәң нумпийн 18 верста вүшн Кев Ас пеләкн вәс. **«Тәм ма кәртеҗ, тәм ма хотем – щиты ма рәт Сүри кәртеҗ олаңан луплұм, щәта ёшем ёша, кўрем кўра йисәт», – нәмәдмәс Мария Степановна.** Щәдта әңкел па ханты имет пидә Талица воша тәтәдясыйт, щәта тўтәң хопәт паты мосты утәт версәт. Маша әвие аңкаңкелн енмәдсы, щирн яма ханты йис путрәт па моньщәт вәйтәс.

Хәт ода ювмалн Маша Түкъякәң әшколая

мәһәс, кәшәя Иван Федотович Пермьяков вәс. Щәта няд класс етшуптәс. Мария Степановна лұв олңәдн ям ясаң лупәс: **«Лұв нявремәт шеңк сәмәңа тәйс, рўтьщәты пурайн мұң пидәва юнтәс».** Елды Полнавәт кәртән вәндтыләс. Щит пурайн Иван Федотович тәм әшколайн кәшәя йис.

Әшкола юпийн Мария Ёмвошн ай нявремәт вәндтәты неңа вәндтыләс. 3-мит курсән, щит 1959-1960-мит олңәһән лұв олң пұш округ рўщ газетая айкеләт ханшты питәс. Лұв вән пәмәщипа ясаң рўщ щирн ханшты вәндтум имел Галина Деркач олаңан лупәс. Педучилищайн Мария ханты грамматика яма вәйтәс, щит паты елды ханты газетая айкеләт па путрәт ханшты питәс. **Щит юпийн «Ленин пәнт хўват» газетая путрәт тўңматты неңа рәпитты вохсы. Щит**

пурайн ханты газета ух редактора Григорий Лазарев вәс. Щит пурайн газетайн Ас хантәт щирн ханшсы. Ханты газетайн мет яма рәпитты тәхет па әх олаңан ханшсы. Ар айкел па путәр рўщ ясаң эвәлт тулмаштәсы. М.С. Ользина ар хошум ясаң лұв пидәда рәпитум әх олаңан лупәс:

– **Мұң шеңк тарма рәпитсұв, ат 2-3 щос вәнты иса ханшум утлұв яма тўңматсұв. Григорий Лазарев, Спиридон Доровин па Пётр Лазарев – шеңк сәмәң, ям, мутрайң хуятәт вәсәт. Ма дыв эвәлтәда әнтә тәп ям путрәт ханшты вәндтәйдсум, муй щирн вәдупсыйн вәдты, ищи вәндтәсы-юм. Виктор Алачев педучилищайн айлат әх ханты ясаңа вәндтәс па мұң хущева внештатной корреспондента вәс.**

Щит тумпи Мария Ленинград вошн вәндтәйдмалн «Смена» айлат әх газета па «Советской учитель» журнал паты путрәт ханшиләс.

Мария Степановна путәртәс, муй щирн Ленинград вошн вәндтыләс. Лұв елды вәндтәйдты шеңк ләңхас. Щит пурайн партия окружкомн рәпитты хә Леонид Тайлашев унтасн Мария елды А.И. Герцен пединститута мәһәс. **«Лұв шеңк ләңхас, ләдн айлат хантәт па вухадят непекаңа**

ат йисәт», – нәмәдмәс М.С. Ользина.

Мария ханты мир вән учёнойн Николай Терёшкинән вәндтәсы. Щиты лупәс: **«Лұв шеңк тәса айлат әх вәндтәс, щипаты кашәң хуятяма вәндтыләс».** Лұв Н.И. Терёшкин эвәлт ханты мир арсыр ясаңат уша верәс.

Мария немасыя группайн вәндтыләс, 29 хуят эвәлт 17 хуят сорни мевд посәтн етшуптәсәт. Щит әх ям рәпатәйт вәйтсәт, вән кәшәйта йисәт. Мария Ленинградн вәндтәйдмалн Григорий Виера, Булат Окуджава, Римма Казакова, Юрий Рытхәу па па писателәт пидә вәтаңа йис.

Институт юпийн М. Ользина ханты радивайн рәпитты питәс. Сыры лұв щәта атәлт рәпитәс, лавәрт вәс, щирн лұв округев луваттыйн оса редакцияйт ләщәтәс. Кашәң кәртлұв эвәлт хантәт айкеләт китсәт. Сәрханл район эвәлт Аграфена Песикова мет така нәтәс. М. Ользина айлат хә Еремей Айпин ханты радивайн рәпитты вәндтәс. Ар айлат хантәт щит пурайн радивая юхтыйдсәт, дыв кўтәдн Валя Ремезанова (ин Соловар) вәс. М.К. Волдина па Т.С. Себунова така нәтсәңән.

Мария Ользина рәпитум пура – щит Тюменской область хуша мұв идпи питы вуй па газ вәйтум пура. Лұв 2010-тим одн антәма йис, тәп мұң иса лұвел нәмты пидләв.

Людмила
СПИРЯКОВА

«Ханты ясаң» па «Луима сэрипос» газетайңан ёх вәнлтыйдәт

Т. Мерова вэрүмхур

Айкеләт әкәтты ёх емәңхәтл

Арсыр киникайт, непекәт хәншты, есәдты па айкеләт ләщәтты хуятәт емәңхәтл едпийн округев губернатор ими Наталья Комарова правительства хотн «Журналист года» па «Мир нашему дому» немпи кәсупсәңәнән нух питум айт верты ёх тынаң мойлупсәтн па ишәк непекәтн мойдәс. Тәмәщ кәсупсы Югра мұвн кашаң ол верды. 2016-мит одн тыв 500 мултас рәпата китсы.

Вўща яснәт юпийн округ кәща не **Наталья Комарова** лупәс, хуты 2017-мит одн Югра мұв айкеләт ләщәтты ёх вән емәңхәтләт постәты питләт. Щиты тәнлуп тыдәщн округ радио 85 ода йил. «Кондинский вестник» немуп газета 80 од постәл, Ас потты тыдәщн мұң «Ханты ясаң» газетаев 60 ода йил. Урай вошәң «Знамя» немуп газета 45 од постәл. Мегион вош вәлты «Мегионские новости» 25 ода йил па Нефтеюганск вошәң «Югорское обозрение» айкеләт ләщәтты тәхи 20 од постәл. Щит пәты губернаторев дәңхас, дәдн айкеләт ләщәтты айдатхуятәтисапурайн мира тўнщираңа па нумсәңа айкеләт ат тәсәт. Тәп щи пурайн мұң мирева ләщәтум путрәт, кинайт әмща ванттыпалўңәттыпитл.

Едды уша йис, мата хәйт па неңәт «Журналист года»

кәсупсийн нух питсәт. «Мет ям айкеләт хәншты хуят» – Галина Веч, «Вестник» немпи газетайн рәпитты не; «Мет ям интернетн айт ләщәтты хуят» – Анна Лейниш, «Новости Югры» газетайн рәпитты айдат эви; «Мет ям айкеләт вандтәты хуят» – Ирина Молчанова, «Югра» телерадиокомпанияйн рәпитты не; «Мет ям радиовайн рәпитты хуят» – Альбина Кузьмина, «Югория» телекомпания эвәлт; «Метям оператор хәннехә» – Дмитрий Силинский, «Югра» телерадиокомпанияйн рәпитты хә; «Метям хур вўты хуят» – Александр Онопа, «Сургутская трибуна» газета эвәлт; «Мет ям айкеләт ләщәтты хуят» – Гульнара Бессонова, «Местное время» газетайн рәпитты не. «Легенда журналистики» вудәң нем «Югория» телерадиокомпания

кәща ими Тамара Сутягина холумтәс.

Щи юпийн «Мир нашему дому» кәсупсы вурәңән мойлупсәт катлуптәсийт. Арсыр айкеләт ләщәтты хуятәт па тәхет кўтн Нуви сәңхум вошәң «Квадрат» немуп айт верты ёх «Увәс мұв путрәт» вер пәты нух питсәт.

Мосл ястәты, 2016-мит одн рәт яснәтн айкеләт ләщәтты ёх кўтн вельщи «Нумсәң ёх» немуп кәсупсы версы. Щиты мұң «Ханты ясаң» па «Луима сэрипос» газетайңәнән рәпитты неңәт па хәйт ищи олаң тәхета питсәт. Щит Ульяна Данило, Ирина Самсонова, Людмила Теткина па Николай Меров.

Ас хәлты тыдәщ 12-мит хәтәдн мұң редакцияева Москва вош эвәлт Россия мұв айкеләт әкәтты ёх Союз кәща дәңкәр хә **Роман Серебряный** мойңа юхтыдәс. Лўв вандтәс,

муй щирн интернет хуща мұң газетайңәлўв сайт ләщәтман вәд. Путәр сухнум юпийн уша йис, хуты мўнева сайт тәса ләщәтты щира немасыя рәпатнек мосл, дәдн лўв йилуп па тәм йис щирн ат верәс. Щәлта мўнев вәндтәс, хутыса путрәт хәншты мосл, дәдн щитәт әмәщ лўңәтты ат вәс. Путәр вән ки, лўвәд ай шәпа ортты, щи пурайн кеншәк лўңәтты питл.

Щи тумпийн Роман Серебряный Ас хәлты тыдәщ 13-митн правительства хотн Ёмвошн вәдты айкеләт әкәтты ёх па Интернет хўват Коғалым, Сәрханл, Нижневартовск, Нефтеюганск, Сўмәтвош, Нуви сәңхум вош, Кондинской, Манстәр районәтн вәдты айт ләщәтты хуятәт пида вәйтантыдәс. Мирхотн лўв ищи Югра мұв луваттийн вәдты сайтәт яма вантәс па путәртәс, муй верты мосл, дәдн щи утәт мет яма ат вантәссәт. Лўв щирәдн, мосл щимәщ сайтәт ләщәтты, хута хәншум путәр муй хур имухты щив тәса ат питәс.

Ирина САМСОНОВА

Йилдуп кэща пирисув

Валентин Тэвлин, Степан Сопочин
па Анатолий Вандымов мирхот пурайн

Мәһһүм 2016-мит онд ван хәтлуп тылһәш 25-мит па 27-мит хәтләтн Советской район мўвн «Югра дьлднуптәты» тәхи хушә рәпитты әх 12-мит пўш вән мирхота әктәшийдсәт. Шив Нўви сәңхум район, Сўмәтвош мўв эвәлт, Нижневартонской, Сәрханл мўв эвәлт, Советской, Кондинской, Октябрьской па Ёмвош районәт эвәлт па Ёмвош, Когалым, Сәрханл, Даңкипос, Нягань па Урай вошәт эвәлт хәнты, вухалд па юрн мир юхтыйдсәт.

Мет олаң вўшайң яснәт шуши мира Советской район мўв кәща **Игорь Набатов** па Ёмвош округ политика тәты тәхийн рәпитты кәща **Александр Скурихин** лупсәһһән.

Шәлдә мўв-авәт верәт тәты тәхийн рәпитты кәща ләңкәр хә **Александр Комиссаров** ай пәвтәс, муй иты «Социально-экономическое развитие коренных малочисленных народов Севера Ханты-Мансийского автономного округа – Югры» немуп поступсы рәпитл. Елды вәнд-

тыйдты верәт тәты тәхийн рәпитты не **Ирина Лисютина** пүтәртәс, муйсәр нәтупсәт вәндтыйдты шуши мир студент няврәмәт кешә Югра мўвн вәлдәт. Ши юпийн «Югра дьлднуптәты» тәхи кәща **Александр Новьюхов** пүтәртәс, муй иты дыв хәлүм ол мәр рәпитсәт.

Мир әкмүм хотн мўв вуй нух талты «Сургут-нефтегаз» тәхийн шуши мир пида рәпитты кәща ләңкәр хә **Рафаэль Салаватов** ясәң тәс, муй вўрн дыв вәнт шушийн рәт мўвладн вәдты әх пида рәпитләт.

ВЭЯТН ШИ ОЛӘҢҢ

«Югра дьлднуптәты» тәхи вәйт дор тылһәш 10-митхәтәдн 1989-митонд пўншса. Шит иса Россия мўв луваттыйн мет олаң верум оса тәхи.

Тәм ут шуши мирәт вәлупсы па рәт яснәт елды тәты кешә верса. Вәнт кәртәтн, вўды давалдман, вой-хўд вәдпәслүман вәдты хәнтәт, вухалд па юрнәт вәлупсы ән тәруптәты пәта вәдты тәхи. Шәлдә мўн шуши мирев ияхә кәсәна па яма вәдты кешә «Югра дьлднуптәты» тәхи рәпитл.

Тәм съезд пурайн тыв юхтум шуши мир вәлупсы давалд суртлад олаңһән пүтәртсәт.

Сўмәтвош район Тәк кәрт эвәлт юхтум хәнты ими **Галина Курганова** лупәс, хути хўв йисн 1953-мит онд Сўмәтвошн газ вәйтсә. Тәк кәртәв газ вәйтүм тәхи эвалд 50 километра кемн вәд, тәп худна тўтыюхн кәр алдләт.

Нижневартонской мўв Аган вошәң юрн ими **Мария Сверлова** ай пәвтәс:

– Мўң вошевн кўлуп хотн няврәмәт шуши мир якәт па арәт ән вәндтәләт, йис ширн ән әнтәсләт, сәк ән кәрәтләт. Вантә, шукшәты верәта эвет па пухәт вәндтәты мосл. Шәлдә сўсн воньшумутәт әкәтлүв па тыныты тәхи ән тәйлүв. Итәх шос машинайт яңхты карты әша долдлүв па шәта тынылүв, тәп шәлдтәса полиция хушә рәпитты әхн йира вошитдаюв. Ши тумпи вәлупсәвн арсыр давалд суртәт вәлдәт, ши пәта ләңхәлүв, ләдн Ёмвош правительствә тәхийн увәс мир верәт әхтыйн департамент ат пўншдә. Мўң ләдн шив нўшайлүв пида юхәтлүв.

Сәрханл мўвн вўдылад давалдман вәнт шушийн вәдты ики **Сергей Кечимов** ясәң эвәлт уша йис, мўв вуй нух талты әх рәпатайт юпийн шеңк мўв-авәт шукатләт па хәлытләт. Ши верәт тўңматты мосл.

Вой-хўд вәдпәслүман па вўдылад давалдман вәнт кәртән вәдты ики **Дмитрий Русскин** пүтәрт эвәлт уша йис, лүв вўдылад шәхәрн ләпәт мўв илпи газ нух

вўшитты факел тўт ләд. Ши ут эвәлт йиты пәсәң воньшумутәта па яньшты юхан, дор йиңкәта пилд. Ши юпийн хумәсвәд па әхум воньшумутәт ләты пиш әнтәм.

Вән мирхот пурайн мет ар пўш рәт яснәт вәндтәты верәт олаңһән ясәң мәнәс. Педагогической наукайт кандидат **Евдокия Нёмысова** лупәс, хути әшколайтн вера шимл шос рәт яснәт вәндтәты шира мәды.

Кондинской район «Югра дьлднуптәты» тәхи кәща ики **Виктор Бронников** ясәң эвәлт уша йис, увәс мир итәх общинайт ләп тәхәрсайт тәса налоговой тәхия непекәт ән миймәл пәта. Ши пәта община тәюм мўв шәта рәпитүм әх кўтн ортты мосл.

Вўдең вәнт кәртән вәдты ими **Любовь Казанжи** лупәс:

– Ма мойң әх кәртема тәтълүман рәпитлүм, тәп мўвем рекреационной шира верман вәд. Ин шиты тывәс, кашәң ол ма налог вух мәлүм. Итәх пурайн мўң шеңк шимл вух рәпитлүв па налог сукхуптәты шир ән тәйлүв.

Мир лупүм давалд верәт әхтыйн Югра мўв правительствә тәхийн рәпитты вән кәшәйт елды рәпитты пилдәт. Шәлдә «Югра дьлднуптәты» тәхи кәшәя **Людмила Алфёрова** па лүв ләңкәр неңәла Надежда Костылева пириса. Ши юпийн нух вантсә, мәта хәннехәйт тәм оса тәхийн елды рәпитты пилдәт.

Ульяна ДАНИЛО

Дын вэдупсэһн нюр тынщан

Мәһнум од ван хәт-дуп тыдәщ 22-мит хәтәһн Югра мұв йис па йидпа етты непе-кәт шавиман тайты хотн «Гордость Югры» верн «Хәнты именән уяң вэдупсы» немпи ванлтупсы мәһәс.

Тәм әмәщ вәйтән-тупсы немасыя вән-дата ювум хәнты именән, щит Евдокия Андреевна Немысова па Мария Кузьминична Волдина пәты ләщәтсы. Вантә, 2016-мит одн Ас нопәтты тыдәщ 4-мит хәтәһн профессор па педагогической наука кандидат, эвет па пухәт вәндтәйдты щира ям арат киника хәншты не, Российской Федерация дуваттәйн нявремәт вәндтәты хуят вудаң нем тайты хәннехә, Югра мұв хұваттәйн вәндтәты верәт тув-мал пәты заслуженной рәпатнек, Ас-угорской институт пұншты пәты ар әр пунум хәнты ими Евдокия Андреевна Немысова 80 ода йис. Ищи одн тәп ван хәт-дуп тыдәщ хәнты мир мет одаң поэтесса ими, Россия мұв дуваттәйн культура верәт әхтәйн заслуженной рәпатнек, айкед әкәтты әх Союз хуца лунум не, Россия мұв писателәт тәхи әх нем тайты хуят, 2013-мит одн «Легенда журналистики Югры» вудаң нем холдум-тум ими Мария Кузьминична Волдина сема питум хәтд вұш эвәлт 80 од постәс.

Тәм вудаң хәнты неңнән әнтә тәп Югра па Россия мұвнәннән яма вәйтдәйнән, па

Емәһхәтд лурәйн

хон пеләк мұвәтн тәм немнән ищи сәмәңа тайдәйнән.

Евдокия Андреевна па Мария Кузьминична кәт хурасуп именән, тәп дын округев пәты ар унтас па амәт тәснән. Немәс эви Ас хонәңнән сема питәс, щирн лұв хурасд вутәң па ташәң Ас иты. Нәрум мұв эви Нәрум Тәрумн сема питмал, щит пәты лұв нумәсдал вутәңәт, лупты ясәңдал карщәт.

Тәм неңнән китум-так хәнты хоттел әхн сема питсәңнән, әшко-лайн яма вәндтәйд-дәсәңнән, щәлта Емвош педучилище етшуп-тәснән, елды хон Петра вошн А.И. Герцен немуп тәхийн непекаңа йиснән. Китумтак ай кәртнәннән нявремәт вәндтуман рәпитсә-ңән. Вәна ювманән китумтак поэт хәйңән икия вәйтсәңнән.

Щит пәты Евдокия Андреевна па Мария Кузьминична вэдуп-сәңнән тынщәң иты сәвийдәсәңнән. Дын –

хәнты мир ясәң па ли-тература, культура ве-рәт дерамтләңнән па айлат әха тәднән.

Вәйтән-тупсийн тәм вудаң хәнты неңнән тумпийн архив әх, вошәң йис пурмәсәт әкәтты па шавиты тәхетн рәпитты әх, Ас-угорской институт эвәлт неңәт па икет, рәт хуятәт па айкедәт ләщәтты неңәт па хәйт вәсәт. Хурәң кина па әмәщ путәр тумпийн тәта арсыр непекад, киникайт, хурәт, ар-сыр ишәк непекад па хәнты мир дәмәтсухәт,

пурмәсәт вантты рә-хәс. Щи утәт хәнты Ев-докия Немысова па Мария Волдина тыв мәснән.

Мұң, «Хәнты ясәң» газетәйн рәпитты әх, нынана вән пәмәщипа ясәңәт луплұв, муй кем арат ям вер па унтас мұң рәт хәнты ясәңев пәты версәтн! Хұв йис, хұв нәпәт, тумтака, уяңа-пищәңа, кәшиды-мәшды вәдатн па елды рәт мирев пәты амәт тұватн!

Ирина
ПОСЛОВСКАЯ

Шуши мир вэдупсы одаңнән ләңхал уша верты

2016-мит од сухәнты едпийн хәнты па ву-хәдә ясәңнән етты газетәйнән хуши па хонәң Швейцария мұв эвәлт пицма юхтәс. Мұңева и хә хуят Витус хәншәс. Лұв шеңк ләңхал увәс мир пидә вәтәңа йиты па ләхәс верты. Нын верит-ләты вәтәңа йиты пәты лұведа вұща ясәң тәм адрес хұват китты:

Vitus Castelberg
Aspermontstr.19
CH – 7000 Chur, Switzerland

Шуши мир юнтутат

«Культура» немуп ТО хотн ван хатлуп тылаш 9-митн «Традиционная игрушка обских угров» ширн альшум вандтупсы пүншсы.

Ши ут Юграев няв-ремат ода па округев сема питум хатла постасы. Ши вер Союз мастеров, «Культура» ТО, Галерея-мастерская Г.С. Райшева немуп хот, ольпан хурат ханшты тахи, «Торум Маа» музей па «Спасение Югры» рэпатнекат лэжятсат. Там вандтупсы немасыя пүншсы, лэдн шуши ёх юнтутат ар мира вандтаты. Кеван лысан ашкапат дыпийн сот мултас ханты, вухадь па юрн юнтутат удлат: аканят, вудэт, эхлат, онтупат, анатсэнат. Шитат нядьян хуят Ёмвош, Нуви санхум, Сүматвош, Нижневартовской па Сэрханл районат эвалт юх, тунты, дүв, щашкан сух па вой сух эвалт версат.

Вэйтантупсы пүншумн мет сыры вүща па ишакты ясан вертутан ёх оланан лупсы, хуйтат 2016-мит одн сема питсат: Фёкла Николаевна Суровцева (Сэрханл район) 50 ода йис, Дарья Даниловна Айваседа (Нижневартовской район) 65 ода йис, Павел Янчевич Айваседа (Нижневартовской район) 75 ода йис, Зоя Емельяновна Адина (Сүматвош район) 75 ода йис. Ши юпийн Евдокия Нёмысова ям ясан вандтупсы оланан лупас, хуы шит рүвн пурмас верты ёх па шуши мир оланан путартты питды. Дүв ясәд

Вандтупсийн вәлум хуятат

Р.Ользина верум хурат

ширн, хантэт па вухалят катра йис вүш эвалт юнтутат тайсат: «Мет олан юнтутат па аканят няврематта щашилад, ачкакидал, ачкидал, ащилад па яйдал версат. Вән ёх юнтутат унтасн ай хуятлад арсыр вера вәндтәсат».

Россия художникат тахи хә **Виктор Банников** ясан ширн, округевн юнтутат муртәна нәмәдмийлдыт. Шит паты Союз мастеров па «Культура» ТО рэпатнеката пөмашипа лупас там вандтупсы лэжятмед паты. Дүв нәмәсл, елды тамаш вандтупсәт художникат Союз пида верты мосл. «Ши пурайн пурмас верты ёх мет ар вандтупсәта пурмасдал тәтляты питләт. Шит унтасн дыведа художникат Союза рәхты питл дәнты па кен питл «народный мастер России» нем холумты. Вантэ, ши нем версы, лэдн художественной верата ан вәндтийдум хәннехәйт ши тәхия питты шир ат тайсат. Рүтьщаты мир шит унтасн нух нётты вухн

мәлдыт», — лупас В. Банников.

Хәс мултас од юхды вертутан ёх тахи мүвевн пүншсы. Искусствовед **Наталья Федорова** лупас, ши пурайн юнтутат верты вера дыв иши нумас тайсат вүянтты. «Мүң мүвевн интум вәнты шуши мир юнтутат вердыйт. Па мүватн йис юнтутат интум иса антәм. Тата кашан мүн па юханан шуши ёх дыв ширәдн юнтутат верләт, шит паты там вандтупсыя ар тахи эвалт юнтутат тәсийт. 1990-митоләтн, хән мүн Ёмвош округан пурмасат верты вера вүянтсүв, ши пурайн шуши мир юнтут иса шимд вәс. Там йисн шитат йидпа верты питсийт, тәп дыв па хураспия йисат. Интум дывел катра йис ширн верты

вүратты мосл. Шит паты тамаш вандтупсәт непекаң хәннехәйта па пурмас верты ёха шеңк мосләт», — нәмәслшине. Наталья Николаевна лупас, елды немасыя вертутан ёха вәндтупсәт па мирхотат лэжятдыйт, хута путартты питды, муй хурас юнтутат катра йисн тайсат, муй ширн дывел түнширәна верты. Вандтупсыя китум юнтутат эвалт ар ут мира ан вандтасы. Н. Федорова ясан ширн, шитат юврая версийт. Ёхат мирхотатн ши оланан вертутан ёха лупды. «Традиционная игрушка обских угров» немуп вандтупсийн вәдты юнтутат худыева нух хәншдыйт па хура вүдыйт, лэдн юнтутат оланан хәнты нумсан непекаң хәншты.

Реональда ОЛЬЗИНА

Ас потты тыдӑш 27-мит хӑтл вӑш эвӑлт ван хӑтлуп тыдӑш олаӑмит хӑтл вӑнты Ёмвошн «VII Югорская полевая музейная биеннале» немуп мирхот мӑнӑс, щит ут IV-мит Югорской культурной вер вӑраӑн вӑс.

Вудан верӑта мирхот постӑсы

Ши ут лӑшӑтсы, лӑлн Югра музейтн, па хотӑтн рӑпитты ӗх вӑн непекӑн мир пида вӑйтантӑйдсӑт па наука верӑт олаӑнн путремӑсӑт. Тӑм пӑш 80 ода йис ши вӑш эвӑлт, хӑн окружной музейн олаӑн пӑш ванд-тупсы версы. Шӑлта тӑм одн **Иван Шабалин** сема питум хӑтл вӑш эвӑлт 130-кемодмӑнӑс, **Аркадий Лоскутов** 110-кем ода, **Юлия Липчинская** 105-кем ода лӑлн йисӑн. Ши ӗх хӑнты пурмӑсӑт шавиты хот кӑша вӑсӑт. **Хиония Пухленкина** шӑнӑт шӑта научной рӑпатнека вӑс, лӑв тӑм пӑш 100-кем ода йис. Ши верӑта вӑйтантупсы постӑсы.

Мирхотн соткем хуят вӑс, щит арсыр вошӑн па кӑртӑн музейтн, каш верты хотӑтн, архивӑтн, па тӑхетн рӑпитты ӗх. Вӑн непекӑн мир эвӑлт мӑн мӑвев ӗх тухӑлпи Ямал, Томск, Санкт-Петербург, Новосибирск, Екатеринбург, Омск хуши вӑлты институтӑт па музейт эвӑлт ӗх юхтӑйдсӑт. Айдат мир вӑндтӑты хотӑт эвӑлт МГУ, Тюменской, Омской, Томской, Югорской, Нижневартовской па Сӑрханл университетӑт, шӑлта Омской пед-институт эвӑлт хӑн-нехӑйт вӑсӑт.

Вӑйтантупсы пур-айн «Роль полевых исследований в сохранении историко-культурного и природного

наследия Югры и России» немуп мирхотн ученойт па пурмӑсӑт шавиты рӑпатнекӑт ай павӑтсӑт, археологической, этнографической па па верӑт верман муй вӑйтсӑт па дерамтсӑт. Щит мет вудан мирхот вӑс, шӑта шуши мирлӑв вӑлупсы олаӑнн А. Бауло (Новосибирск), К. Соловьева (Санкт-Петербург), А. Ярков (Тюмень), Б. Серазетдинов (Москва), Л. Звягина (Угут), Е. Агабекян (Лянтор), О. Ерныхова, Т. Молданов па И. Копыльцова (Ёмвош), М. Кабакова па Е. Федотова (Касум), А. Сайнакова (Сӑрханл) путӑртсӑт.

Биеннале мӑнум хӑтлӑтн IT-фестиваль, визуальной антропология немуп мирхот, катра йис пурмӑсӑт нух йидпатты вӑндтупсы вӑс. Музей хотн «Приполярный Урал в исследованиях Музея Природы и Человека», «Тернистый путь к успеху. 80 лет со дня открытия первой музейной экспозиции в Югре», «Мужчина. Воин. Охотник» немуп вандтупсӑт пӑншман вӑсӑт. Иши шӑта мира мӑв идпийн вӑйтум йис пурмӑсӑт альсыйт. Шӑлта «Великий подвиг народа» и Военно-исторического исследования «Боевые действия Восточного фронта в период Гражданской войны на Урале и сопредельных

Нявремӑт музея юхӑтсӑт

территориях. 1918 – 1922 гг.» немуп киника олаӑнн ай павӑтсы. Ши верӑт тумпи ӑшколай-тӑн вӑлты музейт кӑсӑт, хута мет яма история па вӑлупсы олаӑнн нявремӑта путӑртды.

Музейной мирхот пӑншумн культура департамент кӑша не **Н. Казначеева** лупӑс, хути вӑн непекӑн ӗх, музейтн па па хотӑтн рӑпитты хуятӑт мосты верӑт олаӑнн путӑртты питлӑт. Лӑв ясӑл ширн, округевн вӑлты пурмӑсӑт шавиты рӑпатнекӑта ученой ӗх пида вӑйтантӑйдты мосл па щитӑт нӗтупсы унтасн мосты ширн йис пурмӑсӑт кӑншты вер тӑсыева лӑшӑтты. Надежда Михайловна нӑмӑсл, культура па наука верӑнн яма верты тӑмӑш мирхотӑт мослӑт, хута мирхотӑн ӗх рӑпатаел олаӑнн ар хуята ай павӑтлӑт. «Ёмвош округ-Югра тӑшӑн культура па история тӑйл. Кашӑн од мӑн мӑвевн непекӑн хӑннехуятӑт мӑв хирлӑт па катра йис пурмӑсӑт вӑйтлӑт. Щитӑт рӑтьшӑты ӗха вандтӑты шир вӑд. Щит унтасн мӑн мет яма уша верлӑв, хути саты катра йисн тӑта мир вӑсӑт».

«Музей Природы и Человека» ух не **С. Лазарева** ясӑн ширн, Россияйн тӑп Югорской музейной

мирхотн ученойт па пурмӑсӑт шавиты ӗх ияха ӑктӑшийлӑт па рӑпатаел олаӑнн путӑртлӑт. «Тӑм мирхот мӑн яма лӑшӑтсӑв, щит унтасн мирхотӑн ӗх уша верлӑт, муйсӑр мӑвӑтн катра йис пурмӑсӑт вӑйтсыйт, хута нумсӑн непекӑт ши олаӑнн ӗтсӑт па муй ширн музейтн пурмӑсӑт мира вандтӑйдт. Ши вер унтасн Юграйн па Россияйн мирев вӑлупсы па мӑвӑт-автӑт лавӑлдыйт», — нӑмӑсл Светлана Викторовна.

Мирхот ӗтшуптӑты артӑн «Сохранение и использования объектов историко-культурного наследия» немуп ӗнта пӑсанӑн ай павӑтсы, муй вет хӑтл мӑр мирхотӑн ӗх версӑт. Шӑлта лупсы, IV-мит «Музей – детям» кӑсупсийн, хута «Музей для детей. XXI век» мӑлпа вер вӑс, «Школа медвежьих игрищ» (Елена Федотова лӑшӑтӑс) немуп ут нух питӑс. «Патриотическое воспитание через музейную педагогику» немуп верн «Йисӑн-хурӑн ари сух» луӑлтуп (Марина Кабакова лӑшӑтӑс) иши олаӑн тӑхия питӑс. Тӑмиты «VII Югорская полевая музейная биеннале» мирхот мӑнӑс, шӑта путӑртум путрӑт ӗхӑт киникайн ӗтлӑт.

**Реональда
СУРЕЙСКАЯ**

Р. Решетникова верумхураг

Вандтупсы сáма хойс

И етн ван хатлуп тыдáщн Ёмвошн Касум мўв нявремáт вошáң мира вандтупсы альсáт. Дыв Асгурской театр хота айкемн áктáщсáт.

Касум мўвн «Нумсáн ёх» тáхийн рáпитты неңнáн Елена Федотова па Марина Кабакова тá-мáщ йилуп вера 2014-мит од вўш эвáлт вўян-тсáңáн. Ар од юхды тáм кáтнáн нумáсáн юхáтсыйнáн дaдь хáрн ухлaл пунум ёх муй па юхи юхтум хуятáт оáңáн вандтупсы лэщáтты. Муй щирн тáм вандтупсы верты, дын Игорь Устинович режиссёр кáншсáңáн. Непекн хáншты и вер, вантэ, мосл щиты вандтáты, лáдн мира уш áт вэс. Мет оáңáн Тимофей Молданов «Молдан ёх» хáншум стихотворения вўсáт. Сыры Касумн па ванáн вáдты кáртáтн атум па хáннехэ дýд вўты верáт тывсáт, щит 1930-мит оáтн, ёхáт па вулаң вэн дaдa икет муй па айдат ёх тэсыйт. Щиты шуши мир хэ хуятáт хултуптáсыйт. Дaдь оáңитты хáтлáтн кáртáң ёх нэмлáт, хэн юхан муй па пусл хўват вэн карты хопáт нопáтсыйт. Щи артáн довáт па тэсыйт. Имет па эвет па муртáң хэ хуятáт юдн тэп хáщсáт. Дaвáрт пурáйн имет па нявремáт атл-хáтл рáпитсáт. Мет вэн вер —

щит кáт муй па няд тон-на хўд ёша павáттыйн няхáсты, ваньщты, сўдыты па щи юпийн пощкайта пунты мосáс па дaдь хáрáта китты.

Тáм вандтупсы пурáйн нявремáт дaдь хáр эвáлт китум непекáт лў-нáтсáт. Мосл лупты, ху-ты шуши мир кўтн итэх ёх хáншты па лўнáтты áн хошсáт па дaдaсты хуятáт унтасн дыв вўща ясáң юхи китыйлсáт. Эвет па пухáт щи непекáт лўнáттáдн, щит нумса муй па сáма юхáтты артáн тыв юхтум ёх сем йиңка ювáнтсáт. Тáм вандтупсы лэщáтумн пухáт па эвет рэт па вéгаң ёхлaл эвáлт ищи арсыр верáт оáңáн иньщáсáт, муй щи пурáйн вэс. Кáшáң нэмáлдум утые тáта мира вандтáсы.

Хута ясáңáн лупты áн веритсы, щитáт немасыя посн вандтáсыйт. Тáм вандтупсы 2014-митодн тывáс. Итэх нявремáт вэна йисáт, щит Олег Тарлин, Татьяна па Ольга Каневнáн. Щи юпийн Касум мўвн йилуп рáпатайт етты питсáт.

Йилпа тывты верáт енумты эвета па пухáта вэн унтас па ёмáщ тэ-лáт. Щи эвáлт няврем так нумсáна па ёрáна йил. Елды ищи тáмиты сáма рáхты вандтупсáт ат етлáт.

Раиса РЕШЕТНИКОВА

Рэт ясңат

Ёмвошн рэт ясңат па йис вэдупсы тэты верāt нух вантман тайты научно-координационной тахи әхтыйн мирхот вәс. Тыв әктәшум әх путәртсәт ши олаңан, муй вўрн вәнт кәртәтн вўды давадман вәдты мир нўшайт тўңматты па хутыса рэт ясңат елды тэты.

Мўв-авāt верāt тэты тахийн рәпитты ики **Александр Ковешников** ясәң ширн, Ёмвош округн 475 рэт мўв непека ширн пўншман вәд. Вәнт шушийн вой-хўд ведпәслуман па вўды давадман вәдты хәннехәйт нәтман тайдайт. Дыв кәртладн павәрт хотāt, пәшәсәт вертәд пәта вухн сухуптәдыйт. Вўды па арсыр яңхты хопāt па буранāt ләттәд юпийн вухлад июхды мәдыйт.

Елды Нижневартской мўвн арсыр нўшайт тэты тахийн рәпитты не **Оксана Липунова** лупәс, хуты мўң районэвн 2,5 шурәс арат шуши мир вәд. Тәта

133 рэт мўвн 360 хәннехә вәд. Ши кўтн яртъяң община рәпитл па вўды давадман 115 хуят вәд. Иса Нижневартской мўвн әх 2 460 авие давадман тайдайт. Щәлта Корлики, Ларьяк, Аган, Охтеурье, Чехломей па Варьёган вошāt әшколайтән рэт ясңат нявремāt вәндтәдәт. Ай эвет па пухāt хәтл мәр тайты хотәтн Корлики, Ларьяк па Варьёган вошәтн рэт ясәң тәпиет уша вердәт.

Ши юпийн Нефтеюганской районән шуши мир верāt тэты ими **Ольга Воронова** ясәң эвәлт уша йис, вәнт кәртәтн кәпәртты мир тәдаңа па мәтлы вәдтәд кеша тохтурāt од мәр 12-

кем пўш вўт мўва яңхийлдәт. Вәнт кәртәтн вәдты хуятāt па ай нявремāt тохтурātн нух вантдайт. Щәлта мәшәң әх лекшитты тәтьлядыйт. Па арсыр нўшайн юхәтты мир Нефтеюганск вошн вәдты-холты хотн мийлядыйт. Щәлта арсыр непекат ләшәтты нәтдайт. Ши тумпи, муй иты тәса мәшәң хуята нәтты па хутыса сора тўт хорәтты, шимәщ непекат хәнты ясәңән хәншман әха вәнт кәртәтн ортлўв.

Әхāt Ас-угорской тахи кәща не **Виктория Сподина** путәртәс, муй иты дыв рэт ясңат пида наука ширн рәпитләт.

Щәлта вәндтыйдты верāt тэты тахийн рәпитты не **Ирина Лисютина** лупәс, муйсәр тәхетн Югра мўвн рэт ясңат уша вердайт. Ши тумпи мирхотн уша йис, муй иты рэт ясңат әхтыйн рәпитты научно-координационный совет 2017-мит одн рәпитты питл.

Ульяна ДАНИЛО

Мущәң кәртәң не

Тәм ванән ма Нуви сәңхум вошн еслум «Стрижали северных судеб» киника лўңәтсум. Щәта ар хәннехә олаңан хәншман, хән тәм мўва рәпитты юхәтсәт.

Тәта па хәнты не Римма Ильинична Карюкина (Юхлымова) олаңан хәншман вәд. Лўв Мущәң кәртән сема питәс. Ши пура эвәлт муй хўваттыя йис. Лўв худна нәмләдә, муй иты ай пурайн әщәд па әңкәд пида хопән нуви сәңхум мўвәт пәда воньшумут воньшты яңхсәт.

Касум юхан хуши палашкоут омсәс, щив ай кәртәт эвәлт мир хўд мәты юхтыйдсәт.

Римма Ильинична шәкаштыя хәшум яйл нявремāt енмәдты нәтәс. Вәна ювум хидылада рәтләд олаңан путәртәл: «Нын аңшәшән Илья Ксенофонович вой-хўд ведпәсләты хәя вәс, ар ишәк непекатн па арсыр мойдупсәтн мийлясы. Лўв па аңқаңкән Варвара Дмитриевна Ерныхова Касум кәрт эвәлт няврем енмәдсәңән. Ияха лўңән хўд ведпәсләсәңән. Аңқаңкән арсыр хурамәң пурмәсәт ентты хошәс».

Вудаң ладь пурайн Зоя Никитична Пендахова рәт неңәл вой ведты неңа вәс, пушкан

пида духн яңхәс. Ар лаңки велмад пәта лўв олаңән Ёмвош музей хуши хәншман вәд. Лўв «За доблестный труд в Великой Отечественной войне» мевд посн мәсы.

1964-мит одн семьяйл Полнавәт кәрта касәдсәт. Ашкола етшуптумад юпийн елды вәндтыйдты Сәрханд воша мәнәс. Щәлта юхи Нуви сәңхум воша рәпитты юхтәс.

Римма Ильинична путәртәс: «Ши пурайн вәдты хотәт юкана вагончикәт омәссәт. Ма шеңк лавәрт рәпата тайсум. Йилуп хотәт, пәльницайт, садикәт, лапкайт омәсты нәтсум. Сәй, мўв, кирмәшәт ешн алдясўв».

Нявремлад хәйты хуят ән тайс, итәх пурайн нявремлад пәнән вўйляслә. Икәд трасса хуши рәпитәс.

Хўв мәр Римма Ильинична «Снегирёк» немпи ай нявремāt тайты хотн рәпитәс. Лўв апраңа рәпитмад пәта «Ветеран труда» немн мәсы. Интум вәнты лўведа әмәщ тәм хурамәң кәртән вәдты.

Р.И. Карюкина

Ин Римма Ильинична рўтьшуман вәд. Лўңән дачайн рәпитәл, хута ай хидыладн нәтды. Вәд-вәд ияха Полнавәт кәрта рәтләд хуши яңхдәт.

Ас хәлты тыләшн 4-мит хәтәдн Римма Ильинична 65 ода йис. Тынаң Римма! Ма парәтлән эвәлт ям вўща ясңат китлўв. Хўв нәпәт вәда, нявремданән давадман ат тайлдын, уяңапищәңа, тәдаңа вәда.

Ольга ЧЕРТКОВА
(Каксина)

Увас мир культура верāt тәд

Р.А. Ибраева

Мегион вош музейно-этнографической па экологической «Югра» немуп тәхийн ар од мәр кәщә неңа Расима Алламетдиновна Ибраева вәд па рәпитл. Ма дүв пиләдә щит пәта немасыя вәйтантийдсум па рәпатайлд оләңән путәртсумн.

Мет оләңән Расима Алламетдиновна лупас, хути шуши ёхлүв культура верāt эвәлт дүв сырыя немудты тўңширәңаңн павәйтәс. Вантә, тәм не айтедн щимәщ ушәң-сәщәң аң па юхтыйлдса, муй щирн елды вәдупсы хўватн хәнты муй юрн мирңән вәдты-ходты хурасәт ямсыева па тәса артадәты пиньшәд. Расима әшкола етшуптумад юпийн инженер-генетика рәпитты щирн вет од Тюмень вош сельскохозяйственной институтн вәндтылдәс. Щәдта дүведа мосты вер аң мушәтәс па рәт кәртәдн киникайт дўңәтты хотн рәпитты питәс. Щи од вўш эвәлт Барнаул вош культура институтн краеведение щирн па елды вәндтәты вўянтәс. Тәм не яснәт эвәлт уша йис, хути әшколайн вәдмал пурайн дүв шеңксәмәңа рәт мўвәд оләңән арсыр йис путрәт, йис верāt сәмәңа тәйсәдә. Щи вер тумпийн, вәншәк классәтн дыв хушәдә вәндтәты хәя Андрей Владимирович Головнәв вәс. Дүв нявремәт рәт мўв йис верәта

вәндтәс па щит пәта вәндат пухәтн па эветн мосман тәйсы. Әхәт А. Головнәв исторической наукайт тохтура йис па юхи хәшум оләтн Екатеринбург вошн вәд па рәпитл. Иса ши вўшәт эвәлт Расима ушәң-сәщәңа краеведения верāt тәйты питәс. Мосд лупты, хути дүв айдтыева Барнаул вошн вәдум культура щирн институт етшуптәс. Щәдта мултыкем арат од Усть-Ишим кәртән Омской области мўвн киникайт дўңәтты хот кәщә рәпитәс.

Әхәтшәк, 2001-мит одн, Мегион вош музейно-этнографической па экологической «Югра» немуп тәхийн йилуп рәпата мушәтәс. Ин тәмхәтл вәнта дүведа әмәщ Мегион вошәң әшколайтн вәндтылдты арсыр мир нявремәт пидә шуши хәннехуятәт вәдты-холты хурасәт уша верты. Вантә, дўң пурайн рўтышәтты щирн итәх нявремәт па тәхия мәнты иса аң веритләт. Щиты дўң тылшәт мәр вән классәтн вәндтылдты пухәт па эвет пидә Расима Алламетдиновна немасыя «Югра» немуп парк

хуши хәнты па юрн мирңән культура верāt, вой-хўд вәдпәсдәты муй вўды вәдәдты щирәт оләңән сыр-сыр вәйтантупсәт дәщәтл. Щәдта йис путрәт муй моньшәт па арсыр ай-келәт увәс ёхлүв вәдупсы пәта верәд. Щиты хәтань мир не вошәң нявремәта шуши мирәт па дыв рәт мўвәд оләңән ар путәр тәд.

«Мәнема әмәщ тәта мўң айдат ёхлүв пидә наука щирн рәпитты, вәндтәты па уша павәтты, хути хәнтәт муй юрнәт сырыя дыв вәдупсы хурасәд дәщәтсәт па муй щирн юхи хәшум оләтн вәдләт,» — тәмиты дүв мәнема путәртәс. Кашәң мир культура, дүв ясәңдәд щирн, арсыр хурасәт тәйл. Щит пәта тўңширәңа па вәшкәта шуши хуятәт ясәң, арәт, моньшәт, йис путрәт елды вәндтәты мосд.

Елды ма иньшмәсем дүвәд, хән мет оләңән хәнтәт пидә вәйтантийдәс па муйсәр нумсәт шуши мирәт пәта тәйл? Дүв лупас, хути Тюмень вошн хәнты эвет пидә институтн вәндтылдәс. Щи пурайн, вантә, ям ар шуши мир дыв хушәдә вәс. Сельскохозяйственной институт тәхи етшуптумад юпийн Расима практика дәщәтты щирн Мужевской оленеводческой совхоза китсы, хута ишиты хәнтәт кўтн вәс па рәпитәс. Щит пәта дүведа хәнты ёхлүв вәдупсы щирәт еша ушәңа йисәт, кашәң йис путәр муй моньшә хуятәт эвәлт сәмәңа хәдәнтәс. Институт юпийн Расима аң па нәмәсәс ши оләңән, хути елды пәды иса шуши мирәт культура

верāt пидә наука щирн рәпитты питәд.

Мет оләңән дүв Дорвош хәнтәт пидә вәйтантәс, ямкем ар од ши юпийн хәщәс, хути тәм не Сәрханл хәнтәт па юрнәт культура пидә вәдты-холты щирәдн ин тәмхәтл вәнта сәмәңа па вәшкәта рәпитты питәс.

Юхи хәшум кўтн Расима Ибраева «Хәт-дые» емәңхәтл оләңән путәртәс, мәта ут тәм мәнум сўсн дыв хушәдә вәс. Дүв ясәңдәд эвәлт уша йис, хути тәмәщ вәйтантупсәт вера мосдәт, вантә, тўңширәңа шуши мирәт йис вәдупсы верāt, пўпи якты хот пурайн ариты арәт муй якты щирәт айдтыева хәннехуятәтн юремәты питсыйт. Щимәщ хәннехә тәм йисн шеңк шимәд хәщәс. Щи ёхлүв унтасн кўшкепа айдат хуятәт вантәдәт па уша вердәт, муй щирн сыры оләтн хәнтәт па юрнәт емәңхәтләд дәщәтсәт, хути кашәң пориләты верāt версәт па муй щирн Тәрум па арсыр ләңхәт едпийн пойкшәсәт па муй дыв эвәлтәдә ши пурайн вохсәт. *«Тәмхәтл ма наука щирн дўңтупсы тыв әктәшум мир едпийн тәсум, мәта утем хуши яма лупсум, хути шуши мирәт дыв рәт ясәңдәд, ардәд, моньшәдә, путәр щирдәд елды ишиты ки юремәты питләт, щит дыв культура ед ишиты вәшәд,»* — тәмиты Расима Алламетдиновна шуши мирдүв оләңән мәнема путәртәс. Дүв ясәңдәд щирн, культураев атәдт щирн яснәв такды елды вәдты аң веритл.

Владимир ЕНОВ
хәншәс па хур верәс

Ван хәтлуп тылһаң яртыңмит хәтл вўш эвәлт па иса 11-мит хәтл вўш вәнта Ёмвошн Югра-Экспо немуп хотн округев луватн вәдты па арсыр детутәт муй пурмәсәт ед тыныты хәннехуятәт пәта «Товары земли Югорской» вандтупсы мәнәс. Кашәң вошәң хәннехә хәлүм хәтл мәр шив яңхәс па лўведа мосты детут муй пурмәс ёша павтәс.

М.И. Игишева (Рандымова)

Йилдикәрт ёх тәты верәт

Ма ищи рәпатаем ширн округев луватн верум вандтупсийн вәсум па ши вән тынесты хәра юхтум хәнты ёх эвәлт немасыя айкеләт вўсум. Шиты тывелдтухелдт яңхтем күтн Касум вош Нуви сәңхум районән вәдты не Мария Ивановна Игишева (Рандымова) пида вәйтәнтсум па арсыр ёшән верум пурмәсәт муй хурамәңа ёнтум сырсыр дәмәтсухәт па тунты йиңдәт ед тыныты верәт олаңән лўв пидәда путәртсум. Тәм не ясәңәт эвәлт уша йис, хуты вой-хўд велпәсләты хоттелд хуятәт хуши Помут кәртән Сўмәтвош (тәм йисн Нуви сәңхум) районән лўв сема пидәс. Лыв хотелдн әңкеләсәд араттелдн нивәд няврәм тәйсәңән па енмәлсәңән. Кашәң лўң пурайн әсәд Аса яңхәс па вәщ юхәтты тылһаң мәр щәта велпәсләс. Щәдта юхи йис па Помут кәртәдн имисәңән дор хўд велпәсләсәң. Сўса йиты кемн дыв худыева вәнтән воньшумутәт әкәтсәт па гостарствая мәсәт. Ши арсыр рәпатайт тумпийн лўв әсәд Иван Павлович Рандымов шәңк яма вәнтвой вел-

пәсләс. Кәшаитн сәмәңа тәйсә па шит пәта хәлүм пўш Москва воша ВДНХ немуп тәхия яңхәс, хута кашәң пурайн тўңширәңа рәпитмәл пәта мевәл посәтн мойләсы. Мет юхи хәшум күтн лўв әсәд 1985-мит одн шимәщ арсыр пурмәсәң муй детутәң вандтупсийн вәс. Тәм одн эвәд ясәңәт ширн, сәмәңа хўд па вой велпәслум па вәщкәтә рәпитум хә 80 ода йис.

Елды ма иньчәсәсәм, муй ширн тәм хәнты не рўщ ясәң уша верәс.

— **Мария Ивановна, алпа, ай пурайн нын рәт ёхлән күтән тәп рәт ясәңән путремәсты? Хән па рўщ ясәң ямсыева ушәңа версәң?**

— Помут кәртән вәдмевән, иса ши мўң рәт ясәвән путремәсўв. Ма, вантә, иса лапәтмит ол вўша йиты вәнта юдн вәсум. Щәдта әшколая Касум воша вәндтйылды юхәтсум па ищиты тәп хәнты ясәңән хошсум. Еша әхәтшәк айлтыева рўщ ясәң уша версум. Нивәлмит класс вўшем вәнта Касум әшколая вәндтәты яңхсум па әхәт яртыңмит муй яңмит классәт етшуптәты пәта Сўмәтвоша мәнсум. Кўтуп әшколаем юпийн

сырыя Тюмень вош па щәдта Ёмвош кооперативной училищайн лапка хуши тынесты неңа вәндтйылдсум. Щәдта вәндтәты верем сукхуптәсәм па Касум вош рыбкоопән 25 ол мәр и тәхийн вәсум па вәщкәтә рәпитсум. Мет олаңән арсыр пурмәсәт муй детутәт шавиты хот кәща неңа вәсум. Щәдта лапка хот кәщая па ищи тәхийн тынесты неңа иса пенсияя мәнты вўшем вәнта кашәң вер версум. Юхи хәшум олаңн ай няврәмәт давәлты хотн рәпата мушатсум.

— **Нәң «Ильбигорская» немуп община кәщая вәдлән па муйсәр айкел ши олаңән тәты веритлән?**

— Мўң шимәщ община тәйлўв ши. Тәм күтн шив вәтхәннехәлуңман вәд. Мосл, ма ширемн, лупты ши вер олаңән, хуты мўң рәт ширн хўд па вой велпәсләты муй воньшумут әкәтты мўвәт катра пура вўш эвәлт закон хўватн тәйлўв. Араттелдн, ияха ки лўңәтты, ши рәт мўвәта тәм щос вәнта 80 хәннехә немасыя хәншәнышман вәд. Шит, нәмәстемн, 19-кем хоттелд ёх хуят. Лыв мәнема худыева

иса рәтәта-ширәта вәдләт. Общинаев шит пәта мосл, дәдн мўң рәт мўвлўв ищиты елды Россия законәт ширн мўнева ат хәщсәт. Ши пурайн ши тәхетн вой-хўд велпәсләты, воньшумут әкәтты елды вәдты-холты күтәтн па веритлўв.

Общинаев пўншум тәхийн катра йилпи вәс, хута хәннехуятәт кашәң пўш ямкем ар хўд мушатйылсәт. Шит пәта лўв Йилдикәрта немәтсы. Рўщәтн па еша па ширн керәтсы па тәм йисн «Ильбигорская» нем мўң общинаев ши тәйл. Ма щәта кәща неңа вәдлум, закон ширн мосты непекәт дәщәтлум па налогәт гостарствая сукхуптәлум.

— **Мария Ивановна, тәм тынесты хәрн нәң ищи арсыр дәмәтсухәт па хәнты ёхлўв пурмәсәт вошәң мир хәннехуятәта ед тынылән? Алпа, шит нәң ёнтум сукхлән па верум пурмәсәдлән?**

— Арпеләк тәта вандтупсы ширн дәщәтум дәмәтсухәт иса ма ши ёнтсум. Сырыялапкәйн рәпитмем пурайн иса немудты ёнтты шир ән тәйсум. Ши олаңн, вантә, хәнты сукхәт тәмиты хән сәмәңа ләтсыйт. Ма ширемн, 40 ода питмем юпийн вельщи йилпа ёнтәсты муй ёш рәпата верәта катләсыйлдыт питсум. Ёнтәсты, сәк эвәлт мудты хурамәң пурмәсыет кәрәтты, хурамәң хәнты мир хәншет эвәтты па ияха шитәт тәса ёнтты иса хошлум. Ши тумпийн, нюки пида рәпитлум па тәта мосванән Ксения Григорьевна Ерныхова йиңдәт верты мўнев ямсыева вәндтәс. Тәта ма ищи лўв верум йиңәлдал ед ши тынылум.

Владимир НОСКИН
хәншәс па хур верәс

Сутытум ёх пида рэпитты тӕхи

Ас хӕдты тыдӕш 11-митн кӕсна хотӕтн омӕсты ёх верӕт вантты комиссия 15 ода йис, ши пӕта мирхот вӕс. Ван хӕтлуп тыдӕш 18-митн 2001-мит одн Россия президент поступсы ширн округевн ши тӕхи тывӕс. Тӕнлуп тыдӕш 11-митн 2002-мит одн ши одаӕн округ губернатор поступсы етӕс.

Тӕм тӕхи кӕща хӕ Д. Лельхов мирхот тӕс, дӕв 2011-мит од вӕш эвӕлт тӕм рӕпата верл. Сыры щӕта Н. Патрикеев кӕщӕ вӕс. Д.В. Лельхов айкел тӕс, муй дыв 15 од мӕр версӕт.

Ин щӕта 18 хуят рӕпитл. 15 од мӕр комиссия ёх 96 мирхот верӕнтсӕт, 11 пӕш кӕсна хотӕтн. Ши мӕр омӕсты 469 хуят (27 ими па 442 ики), 650 хоттел хуятӕт, оса па па тӕхет эвӕлт шалитты одаӕн вохты непекаӕт

юхтыйдсӕт. 1276 ӕд хӕн-нехӕ па кӕсна хотӕтн омӕсты 884 хуят нӕтупсӕт вохсӕт. Ши вохты непекаӕт рӕвн комиссия ёх юхды 2631 непека хӕншсӕт, муй ширн ши верӕт тӕнматты рӕхл. Шиты комиссия ёх хӕншсӕт, хуты 43 хуят есӕдты рӕхл, 23 хуята омӕсты одаӕт шимла верты, дапӕт хуят эвӕлт сутытум нем нух вӕты, 386 хуята, ходайства вер нух вантум юпийн, кашашты непека ӕн мӕсӕт. Россия

президент поступсы ширн кӕсна хотн омсум нӕл хуят шалитсӕт.

Дыв 174 пӕш кӕсна хотӕта янхсӕт па вантсӕт, муй ширн щӕта омӕсты ёх вӕлдӕт, рӕпитлӕт, вӕндтыйдлӕт, муй ширн дапӕтдыйт па лекшитдыйт. Ши юпийн дыв кӕсна хотӕт кӕщӕйта 77 вер одаӕн непека хӕншсӕт, муй дыв рӕпатаел хӕват тӕнматты мосл.

**Людмила
СПИРЯКОВА**

Мойӕ ёх вӕды ӕхӕдн тӕл

Хӕнты хӕ Евгений Айпин Нижневартонской район Аган вошн вӕд. Лӕв юкан вӕдӕт тӕйл, мӕтайт Любовь Казанжи имаел «Карамкинское» вӕнт шушелн вӕлдӕт. Евгений Викторович кашӕн од вӕдӕн ёх кӕсупсӕтн кӕсл, мӕнум одн Варьӕган хуши кӕсупсыйн одаӕмит тӕхи холумтӕс.

Е.В. Айпин

Н. Рагимова верумхур

Евгений Викторович сема питӕс 1976-мит одн, ай пурайл вӕнт шушелн мӕнӕс. Раиса Константиновна ӕнжел па Виктор Романович Айпин ашел иши вӕдупсӕд мӕр вӕдӕт давадман вӕсӕн. Евгений ашелн ӕнжилы хӕщӕс, ашелн енмӕлсы. Ашел вой велпӕслӕты хӕя рӕпитӕс, щит пӕты Евгений ар од мӕр Варьӕган кӕртӕн интернатн вӕс па ӕшколайн вӕндтыдӕс. Ӕшкола етшуптумӕд юпийн лӕв рӕпитты пи-

тӕс, ар од «Славнефть-Мегионнефтегаз» тӕхийн рӕпитӕс. Интӕм Евгений Викторович вӕды давадман, хотӕн ёх пӕты вой па хӕд велпӕслуман вӕд. Аган юханӕн сорт па ев хӕдӕт вӕлдӕт, нуви хӕд велпӕслӕты шири лӕв Нижневартонской район Покур кӕрта янхӕл, щӕта вӕтӕн ёхӕд вӕлдӕт, дыв пидала велпӕслӕл.

Марина Михайловна Айпина имед ям арат од мӕр Аган вош йис пурмӕсӕт ӕкӕтты па

давадты хотн рӕпитл. Лӕв щӕта пурмӕсӕт давадман вӕд па ши утӕт одаӕн мойӕн ёха путӕртӕл. Евгений Викторович па Марина Михайловна нӕл няврем енмӕлсӕнӕн. Анастасия вӕн эвӕн Урай вошн дапкӕйн рӕпитл. Рая кимит эвӕн икия мӕнӕс па и эви тӕйл, айдат семья Аган вошн вӕд. Виталий пухӕн Аган вош ӕшколайн вӕндтыйл, лӕв 11 ода йис. Ангелина мет ай эвӕн нявремӕт хӕтл мӕр давадты хӕта янхӕл.

Евгений Викторович айтӕдн вӕды давадты веряма вӕд, вантӕ, ай пура вӕш эвӕлт вӕды кирман янхӕл. Лӕв мӕнум одн Варьӕган кӕртӕн вӕдӕн ёх кӕсупсыйн одаӕмит тӕхи холумтӕс. Ёмвошн 2014-мит одн вӕдӕн ёх одаӕмит кӕсупсыйн лӕв хӕдмит тӕхия йис. Интӕм лӕв «Карамкинское» вӕнт шушелн мойӕн ёх пида рӕпитл. Вантӕ, ар од мӕр ши тӕхия арсыр мӕвӕт эвӕлт мойӕн ёх рӕтыщӕты юхтыйдлӕт, лӕдн уша павӕтты, хутыса Югра мӕвевн йис пурайн шуши мирӕт вӕсӕт. Лӕв пурайн мойӕн ёх ай хопн янхӕлӕт, итӕхӕт тулӕх па воньшумут ӕкӕтлӕт, вӕнт хӕват шӕшлӕт, хурамӕн юхан хонӕнӕн рӕтыщӕлӕт, хӕд велпӕслӕлӕт. Тӕл пурайн вӕды ӕхӕдн па «снегоход» тӕтӕн хопӕтн хӕтӕтӕдӕлӕт. Евгений Викторович па па хотӕн ёх дыведа путӕртлӕт, хутыса дыв щӕта вӕлдӕт, муй верлӕт.

Надежда РАГИМОВА

Ханты ясанг (Хантыйское слово) №2 (3470), 26.01.2017

Соучредители
Дума, Правительство
Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры
Издатель
Департамент общественных
и внешних связей Ханты-
Мансийского автономного
округа – Югры

Редакция

Главный редактор –
Решетникова Р.Г.
Телефон (3467)33-36-82

Заместитель главного
редактора – **Вах Н.И.**
Телефон (3467)33-24-02

Ответственный секретарь –
Рагимова Н.В.
Телефон (3467)33-24-02

Адрес редакции и издателя:

628011, г. Ханты-Мансийск,
ул. Комсомольская, 31
тел./факс (3467)33-17-52

E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru

Отпечатано:
ООО «Новости Югры-
Производство» г. Сургут,
ул. Маяковского 14.

Подписано в печать:

по графику 26.01.2017 г.
в 9.00.; фактически
26.01.2017 г. в 9.00.
Индексы **04393, 54393**
Тираж **2210** экз. Заказ 37
Цена свободная

Газета зарегистрирована
Управлением Федеральной
службы по надзору в сфере
связи, информационных

технологий и массовых
коммуникаций по
Тюменской области, ХМАО-
Югре и ЯНАО. Свидетельство
о регистрации ПИ №ТУ 72-
00796 от 23 января 2013г.

Мнение авторов
публикаций не
обязательно отражает точку
зрения
редакции.